

Stopätnáste výročie narodenia Františka Kováčika-Podmagurského

Juraj Ruttkay

Vo vývoji regionálnej hudobnej kultúry, resp. výstižnejšie vo vývoji hudobnej kultúry regiónov, zohrávali v prvej polovici 20. storočia významnú úlohu doboví hudobníci, „muzikanti“ – inštrumentálni hráči a speváci, členovia orchestrov a spevokolov, dirigenti, zbormajstri, kantori, učitelia, skladatelia, zberatelia, upravovatelia a harmonizátori ľudových, duchovných a robotníckych piesní, ale aj zanietení podporovatelia kultúry a hudobného školstva, funkcionári spolkov a ďalších združení. Charakteristickým znakom týchto dobových hudobných nadšencov bol fakt, že praktické hudobné skúsenosti získavali v rôznych mestách a oblastiach ešte v časoch rakúsko-uhorskej monarchie a v prvých dvoch dekádach existencie Československa. Pohyb a zmenu miesta pôsobenia hudobníkov vnímame ako pozitívny aspekt. Nadobudnuté skúsenosti v plnej miere uplatnili na rozličných pracovných alebo záujmových postoch vo svojich pôsobiskách. Odovzdávaním nadobudnutých „praktických hudobných kompetencií“, rôznych interpretačných idiómov, manažérskych zručností, napríklad v otázkach organizácie orchestra alebo spevokolu, disciplíny a dochádzky členov a pod., dochádzalo k vzájomnej výmene a prelínaniu kultúrnych návykov. Prirodzenou cestou sa dynamizoval model hudobnej kultúry regiónov, etablovali sa nové prvky dobovej populárnej a tanečnej hudby, napríklad rýchlym domestikovaním foriem tanga, foxtrotu, ale aj hudby džezového okruhu. Popri tejto početnej skupine sa v 30. rokoch 20. storočia v Bratislave sformovala silná skladateľská generácia, profesionálne školená v kompozičných triedach predovšetkým na pražskom Konzervatóriu a Majstrovskej škole Vítězslava Nováka.

Dvojhlasnosť u Vítězslava Nováka a vývojový paralelizmus hudobných kultúr v konkrétnom časovom a priestorovom spektre, v našom prípade v prvej polovici 20. storočia na Slovensku, vnímame ako dobový dynamizmus jednak s vývojovými tendenciami a jednak s fulguračným ustrnutím na úrovni regiónu. Mnohé osobnosti a ich diela ostali neznáme, upadli do zabudnutia, ostali v rukopisoch a odpisoch v súkromných archívoch, nedostali sa do vydavateľských výstupov dobových nakladateľstiev, napríklad Karola Salvu v Ružomberku, Gustáva Adolfa Beža a Františka Urbánka v Trnave, Oldřicha Trávníčka v Žiline, Jána Domku v Martine, do Dusíkovho hudobného vyda-

vateľstva v Bratislave, neskôr do vydavateľstiev Matice slovenskej a Osvety v Martine, Štátneho hudobného vydavateľstva v Bratislave a pod., alebo ich popularita nedosiahla rýchlejšie rozšírenie v podobe rozhlasového uvedenia či nahrávok na prvých platniach firmami Est a Ultraphon.

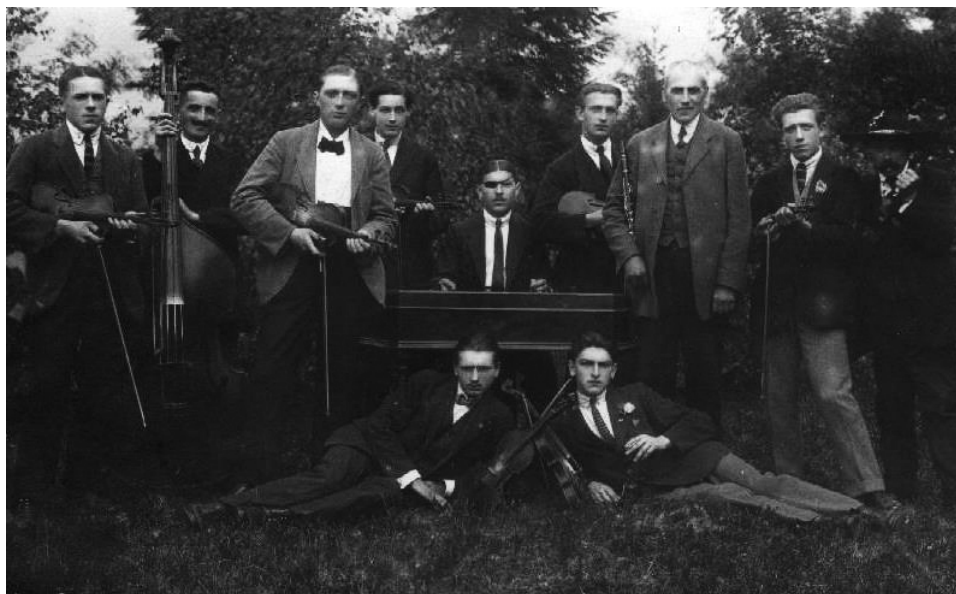
Účinkovanie skladateľa, dirigenta, praktického hudobníka, učiteľa hudby, **autora prvej slovenskej husľovej serenády a autora prvej slovenskej polky, Františka Kováčika-Podmagurského** (1. 10. 1902, Vrútky – 2. 3. 1975, Martin), ktorého 115. výročie narodenia si v tomto roku pripomíname, sa viaže takmer výlučne na Vrútky. Vo Vrútkach sa formovali nielen jeho kompozičné a umelecké aspirácie, ale prežil tu chvíle úspechov ako uznávaný skladateľ v celoturčianskom meradle. Vo Vrútkach boli premiérovane a do praktického života na dlhé obdobie uvedené jeho skladby, najmä operety a samostatné piesne. Zároveň úspešne hudobno-pedagogicky pôsobil vo Vrútkach a v Sučanoch. Pochádzal z rodiny Jozefa Kováčika, zámočníka v Hlavnej dielni Cisársko-kráľovskej privilegovanej Košicko-bohumínskej železnice vo Vrútkach, a Hildegardy Petrišicovej.¹ Prídomok „Podmagurský“ si zvolil podľa obľúbenej turisticko-destinácie Kľačianska Magura, ktorá sa vypína nad Vrútkami a obcami Lipovec a Turčianske Kľačany, a na ktorej mal vrútocký turistický spolok zriadenú chatu.

Kováčikov vstup do hudobnej kultúry Turca charakterizoval nebývalý rozmach spoločenského života dolnoturčianskych miest Vrútky a Martin. Ešte pred rokom 1937, keď **ako prvú slovenskú polku** uviedli v pražskom rozhlasovom vysielaní Kováčikovu fox-polku *Never, never dievčatú*, v Martine aktívne účinkovali hudobné spolky, orchestre, komorné združenia a spevokoly, napríklad tradičný, až konzervatívny Slovenský spevokol, Maďarský ochotnícky orchester (1906 – 1917), Spevácky zbor organizovaného robotníctva s dirigentom Karolom Novákom (1909 – 1930), evanjelický spevokol do-

Obr. 1: Instrumentálna skupina na jednom z majálesov vo vrútockom Košicko-bohumínskom háji. Stojaci prvý sprava František Kováčik-Podmagurský (okolo roku 1935). Archív Juraja Ruttkaya vo Vrútkach

spelých s dirigentom Jánom Meličkom a neskôr s Júliusom Batelom (bol dirigentom od roku 1922), katolícky spevokol Carmen pri cirkevnom spolku Andreja Kmeťa s dirigentom Josefom Stelibským (od 1919), dychová hudba pri celulózke s kapelníkom Josefom Stelibským (od 1922), komorné a salónne orchestre v hoteli Slovan, žiacke spevácke zbory v ľudovej a meštianskej škole s dirigentmi Ignácom Boldišom (išlo o maďarsky spievajúci detský zbor pred rokom 1918) a Františkom Suchým (išlo o 70-členný po slovensky a česky spievajúci detský zbor po roku 1921), cigánske kapely rodiny Čonkovcov a iné. Vo Vrútkach účinkoval orchester Hlavnej Dielne Cisársko-kráľovskej privilegovanej Košicko-bohumínskej železnice (neskôr Dychová hudba Železničných opravovní a strojární SNP; od 1884), sláčikový orchester, prvé povojnové symfonické teleso na Slovensku Turčianska filharmónia (1921 – 1924) s dirigentom Františkom Suchým, najstaršie mužské železničiarске robotnícke spevokoly (od 1904), salónne orchestre, detské, ženské, mužské a miešané rímskokatolícke, evanjelické a spolkové spevokoly, cigánske salónne hudby rodiny Cibulkovcov a Cibulovcov. Kompozičné ašpirácie mali Blažej Bulla, Ján Meličko, Vladimír Meličko, Július Batel, František Suchý, Josef Stelibský, čiastočne Ignác Boldiš v Martine, Jozef Chládek, Frico Kafenda, František Schérer a Matej Mohler vo Vrútkach. Z osobností hudobnej a umeleckej pedagogiky môžeme uviesť Jána Valaštana-Dolinského, Júliusa Batela, ako aj krátkodobé účinkovanie Zdenky Hübschovej, Hany Meličkovej, Zory Jesenskej, Magdalény Staníkovej, Vladimíra Jeršova, Františka Suchého, Ladislava Árvaya a Izabely Árvayovej v Martine, vo Vrútkach účinkoval Štefan Hrabussay, riaditeľ Štátnej meštianskej školy a otec muzikológa Zoltána Hrabussaya, Alois Tašner, Gabriel Paulíny, Matej Mohler, Jozef Chládek, Ján Machajdík, Vojtech Dlugopolský, Zdenka Hübschová, manželia Árvayovci a iní.

Obr. 2: Cimbalová hudba s kapelníkom – klarinetistom Matejom Mohlerom (stojaci tretí sprava) počas majálesu vo vrútockom Evanjelickom háji (20. roky 20. storočia). František Kováčik-Podmagurský ležiaci vpravo. Archív Juraja Ruttkaya vo Vrútkach

František Kováčik absolvoval Štátnu ľudovú školu, Štátnu meštiansku školu² a železničnú odbornú školu pri Hlavnej dielni vo Vrútkach.³ Vyučil sa za strojného zámočníka, čo naznačovalo, že bude pokračovať v otcovom povolání. Od roku 1920 sa v spolkovom železničarskom orchestri začal učiť hrať na husliach, flaute, bicích nástrojoch a trombone. Plne obsadený spolkový orchester a žiaci železničarsky dychový orchester Harmónia, pôsobiaci pri Prvom pohrebnom podporujúcom spolku⁴, viedol rumunský skladateľ, kapelník a autor prvého slovenského komunistického pochodu Matej Mohler, pôsobiaci vo Vrútkach od roku 1918.⁵ Po dvoch rokoch však Kováčik opustil Vrútky. Nastúpil na prezenčnú vojenskú službu do Bratislavy. Počas vojenskej prezenčnej služby v rokoch 1922 – 1923 študoval v posádkovej vojenskej hudbe Zemského ženijného pluku č. 4.⁶ Zároveň súkromne študoval v hudobnej škole, kde sa zdokonalil v hre na husliach. Po ukončení vojenskej prezenčnej služby sa vrátil do Vrútok. Sedem rokov hrával v kinách a kaviarňach, viedol desať- až šestnásťčlenný hudobný súbor, s ktorým vystupoval v mestách na Slovensku. Hudbu k filmovým premietaniam v kine vo Vrútkach realizoval skladateľ Josef Stelibský z Prahy, neskorší herec Tibor (Teodor) Bogdan a neskorší redaktor denníka Pravda Bedrich Štúrovský (Frico Šturm). S nimi účinkoval aj mladý František Kováčik. V roku 1926 sa oženil s Etelou Lamošovou-Ondrušovič, pochádzajúcou z malého turčianskeho zemianskeho rodu Lamošovcov z Lipovca. Z ich manželstva pochádzali dvaja synovia. V roku 1927 napísal svoje prvé melódie *Nečakaj ma* a *Vezie Jano fúru sena*. Od roku 1928 vo Vrútkach vyučoval hru na husliach a od roku 1940 aj hru na klavíri a akordeóne. K jeho žiakom patrili budúce učiteľky hudobnej výchovy v základných školách Etela Roxerová, Helena Binderová, spisovateľ Rudo Moric zo Sučian a Ján Tomka z Podhradia, pôvodne huslista a prvý absolvent Konzervatória v Žiline v oddelení dychových nástrojov v hre na flaute.⁷ Kováčik s Gáborom Kontšekom, učiteľom v Košťanoch nad Turcom, založil štrnásťčlenný orchester. Orchester účinkoval v obsadení klavír, husle, dva akordeóny, gitara, viola, violončelo, kontrabas, klarinet, tri saxofóny, trúbka a trombón. Podľa žánrového zamerania hral orchester ľudovú hudbu a džez.⁸ V rokoch 1935 – 1952 viedol Kováčik vo Vrútkach Veľký tanečný a koncertný orchester Magura.⁹ Orchester pozostával predovšetkým z členov dielenskej železničarskej dychovej hudby, komorných sláčikových zoskupení a salónnych hudieb. V rokoch 1953 – 1960 pôsobil ako člen Orchestra Armádneho divadla v Martine. Koncertným majstrom orchestra bol pedagóg husľovej hry Aladár Karvay.¹⁰

Prvé skladby mu vyšli tlačou už v roku 1937 v nakladateľstve Adolfa Jiřího Boháča v Prahe, napr. fox-polka *Never, never dievčatu* a tango *Spievaj mi, vetríčku*.¹¹ Dňa 23. marca 1936 mala v Prahe premiéru skladba *Never, never, dievčatu*, ktorú interpretoval koncertný majster a huslista Jarka Černý so svojím orchestrom. Skladba bola zaradená do programu rozhlasového vysielania Pražského symfonického orchestra 23. septembra 1937 a **uvedená bola ako prvá slovenská polka**. V bratislavskom rozhlase bola uvedená až v rokoch 1939 a 1940. V tomto období zložil skladby k filmu *Malá ríša*. V roku 1937 podpísal Kováčik zmluvu s Ochranným združením autorským v Prahe, z ktorého bol 14. apríla 1939 preradený do Slovenského autorského zväzu v Bratislave.

V marci 1938 zložil tango *Vy krásne Tatry malebné*.¹² Tango sa stalo základom koncepcie rovnomennej operety. Skladba vyšla tlačou 1. februára 1939 u Jána Stožického v Bratislave a na jeseň 1939 vyšla v zbierke najlepších slovenských rádio-šlágrov. V marci 1940 vydal Ján Stožický v Bratislave operetu *Vy krásne Tatry malebné* v úprave

Obr. 3: Vrútocká salónna hudba Huberta a Rudolfa Schérerovcov. Druhý zľava František Kováčik-Podmagurský (okolo roku 1935). Archív Juraja Ruttkaya vo Vrútkach

pre dychový orchester, spev a akordeón. Libreto na Kováčikove slová napísal Miloš Pikulík.¹³ Opereta v troch dejstvách obsahuje 21 piesní, z ktorých najznámejšie sú piesne *Srdce ženy*, *Omyl srdca*, *Pieseň kajúcnice*, *Ja mám srdce muzikantské*, foxtroty *Nájdem si ja muzikanta*, *Jozef*, *Celý svet sa okolo žien točí*, tangá *Vy krásne Tatry malebné*, *Ešte dnes ti všetko odpustím*, *Nesmúť za mnou*, *Zradené srdce*, swing-foxy *Prvý bozk*, *Dari Dari Darina*, čardášový fox *Každý môže, len ja už nie*, čardáš *Nečakaj ma*, turistický pochod *Hor sa*, *hor v taje hôr*, fox-polka *Muzikantská krv*, *Mazurka*, valčík *Krásna hôr*, *Predohra* alebo *Tanec Múzy*. Premiéra diela sa uskutočnila vo Vrútkach 11. novembra 1941 a repríza zaznela v Trnave 17. januára 1942. Vrútockú premiéru dirigoval autor, režijne ju pripravil Ján Pavlík.¹⁴ Na spoluprácu Františka Kováčika s Jánom Pavlíkom si spomína Helena Hatiarová, rod. Bellová nasledujúco:

„Pán Pavlík si vyberal na operety spomedzi Vrútočanov tých najlepších. Bolo úplne jedno, či to bol človek z katolíckeho, alebo evanjelického spolku. Nikto nerobil rozdiely. Všetci sme bývali oveľa družnejší. Presne vedel, kto sa na čo hodí. Hrali tam dokonca aj takí, ktorí nikdy divadlo nehrali. Ale každého vedel vopred odhadnúť. Skúšalo sa všetko zvlášť. Každý dostal svoj text, naučil sa ho a potom sme cvičili. Orchester skúšal v prepadisku, herci a tanečníci na javisku. Veľkou výhodou pre autorov operiet bolo, že v tom čase bolo vo Vrútkach strašne veľa dobrých spevákov a speváčok. Martin nebol na operety. Tam by nás možno aj vypískali. Boli z iného cesta než my...“¹⁵

a pokračovala:

„Ján Pavlík mal na ľudí nos. Opereta vyžadovala podstatne vyššiu úroveň a viac všestrannosti ako činohra, takže spolu s Františkom Kováčikom dali dohromady dva vrútocké súbory – evanjelickú a katolícku mládež. V Katolíckom kultúrnom dome (1937) získalo vrútocké divadlo svoju najkrajšiu sálu a javisko. Tu mala roku 1941 svoju premiéru prvá pôvodná opereta *Vy krásne Tatry malebné*. Účinkovali v nej František Nánáši, Vojtech Očenáš, Klára Sýkorová, Mária Gánoczyová, Anna Bellová,¹⁶ Jozef Scherer, Karol Klimo, Vojtech Daubner [neskôr vedúci funkcionár komunistického hnutia – pozn. J. R.], Margita Jurčacková, Alexander Krajan a mnohí ďalší. Orchester a spevy dirigoval, prirodzene, autor hudby... Opereta ospevujúca krásy Slovenska a Vysokých Tatier zvlášť a akože inak aj – lásku (*Vy, krásne Tatry malebné, pre lásku stvorené*) mala obrovský úspech a dožila sa viacerých repríz. Na premiére rozdávali divákovi lístky s textom ústrednej piesne, a tak ju vo finále spievala celá sála. Popri nej v predstavení odznel aj ďalší Kováčikov šláger – *Nesmúť za mnou*. Obe tieto skladby prekročili prah vrútockého javiska, stali sa populárne na celom Slovensku a ich autora porovnávali s géniom slovenského tanga – *Gejzom Dusíkom*...“¹⁷

Svoje spomienky na Františka Kováčika uzavrela Helena Hatiarová takto:

„Pamätám si na majstra Kováčika ako na veľmi milého, inteligentného a príjemného človeka. Mala som to šťastie účinkovať v jeho druhej operete *Najkrajšia láska*, ktorá zožala veľký úspech. Bol to nesmierne pozoruhodný človek.“¹⁸

Opereta sa hrala v stodvadsiatich mestách na Slovensku.¹⁹ Najznámejšie melódie z operety – tangá *Nesmúť za mnou* a *Vy krásne Tatry malebné* – dosiahli medzinárodný úspech a samostatne sa uvádzali v Maďarsku, Rumunsku a USA.²⁰ Skladba *Nesmúť za mnou* tlačou vyšla v marci 1942 v Martine vo vydavateľstve Ján Domko a v roku 1944 i v bratislavskom Dusíkovom hudobnom nakladateľstve.²¹ Autor sa o skladbe *Nesmúť za mnou* z operety vyjadril v roku 1947 nasledujúco:

„Hrá sa stále od roku 1941 až dodnes, t. j. roku 1947 v celej ČSR. Nahrať na gramofónové platne. Veľký úspech sa ale musí zastaviť. Gramofónové platne, *Nesmúť za mnou* – viacej nevyrábajú, lebo je veľká poptávka a čert nespí, prípadne mohlo by prejsť i za oceán a to sa nesmie stať.“²²

Autorove výhrady voči uvedeniu skladieb za oceánom nezastavili šírenie melódií. Melódie z operety sa hrali aj v krajine vtedajšieho západného bloku, priamo v USA. Možno práve to bolo jedným z hlavných dôvodov, prečo bol autor zaradený do siedmeho vydania reprezentatívneho medzinárodného lexikónu *Who's Who in Music*, načo poukazuje korešpondencia s generálnym editorom edície Ernestom Keyom v podobe dvoch listov v slovenskej aj anglickej verzii. Listy sú datované 18. júla 1974 a 24. septembra 1974 a uložené v Slovenskej národnej knižnici v Martine.²³

Z predmetnej operety si autor najviac cenil *Fantáziu pre sólové husle* s názvom *Tanec Múzy*. Skladbu považoval za **prvú slovenskú serenádu**, ktorá sa vyrovná *Poemu* od Zdeňka Fibicha.²⁴ Skladba sa často uvádzala na slovenskom vidieku a bola zaradená do koncertov na štátne sviatky. V operete vystupujú postavy bývalého továrnikar Jozefa Martinku, jeho netere Viery Skalskej, vdovy Tety Petronely, jej syna Kyliana, úradníka Ivana Priekopského a jeho manželky Žely, gazdovskej dcéry Dariny, hudobníka Viliama Nebeského, horára Ondreja Zárubu, ošetrovateľky, železničiarov, horolezcov, policajtov a rekreantov. Naštudovanie operety si vyžaduje sólistov, zbor, orchester a balet.

Na vznik operety si autor spomína takto:

„Roku 1937 mi v Prahe tlačou vydali moje prvé dve skladby a to ‚Never, never dievčatu‘ polka a ‚Spievaj mi vetričku‘ tango. Moji pražskí kolegovia ma stále nabádali, aby som ospieval naše Tatry. Zadovážil som si báseň o Tatrách a zhudobnil to. Prišiel som ale na to, že tú pieseň sotva bude niekto spievať. Uvádzam začiatok refr.: ‚Tatry, vidino prekrásna, nevysnená, kamenná pohádka brál‘ atď. Pre pospolitý ľud, reku, treba niečo celkom ľahučké. Tak som prišiel na začiatok refr. ‚Vy krásne Tatry malebné. Túto tému som dal M. Pikulíkovi [Milošovi Pikulíkovi – pozn. J. R.] na spracovanie textu. Dňa 12. 3. 1938 zhudobnil som pieseň ‚Vy krásne Tatry malebné. Roku 1939 vyšlo tlačou, taktiež Bratislava vysielala, malý spevný formát s poznámkou, že je to pieseň, ktorú bude spievať celé Slovensko. A to sa veru aj stalo. Toho istého roku ju nahrali dve konkurenčné firmy, Esta a Ultrafón, na gramofónovú platňu... Veru, roku 1939 na Veľký piatok, evanjelici z dielne ostali doma a my ostatní sme museli do roboty. No ľudia sa len tak okúňali, tak reku, mám skoro 8 hodín k dispozícii, začnem to libreto. Mal som len ceruzku asi 6 cm dlhú a na úkolovej poukážke som začal písať. Tak mi to išlo rýchle, že prvé dejstvo som mal zhruba celkom hotové. Môjho známeho Pikulíka (vtedy dielenský hasič. veliteľ) som nahováral, aby sa pustil do libreta, keď je divadelným ochotníkom. On mi však vždy hovorieval, že pri divadle sú predom veľmi dôležité kulisne [sic!] a potom tiež je dôležité, že ktorý herec kade ktorou stranou výjde a podobné ťažkosti... Roku 1940 sme mali už u nás na Vrútkach začať s nacvičovaním mojej prvej operetky: ‚Vy krásne Tatry malebné. Práve tohto roku som dirigoval operetku ‚Pozor na vlak‘, libreto napísal Jarko Elen-Kaiser. Pri predstavení sme sa zoznámili a nakoľko on už bol známy u divadelných ochotníkov,

Obr. 4: Husľová trieda Františka Kováčika-Podmagurského v obci Sučany. V strede sediaci na zemi spisovateľ Rudo Moric zo Sučian (nedatované). Archív Juraja Ruttkaya vo Vrútkach

*dal som mu svoje libreto. Myslím si, mne stačí, keď mám hudbu. No, prenáhlená vec, nie je nikdy dobrá. Mal som si nechať spoluautorstvo aj pri librete, ako mi aj J. Elen navrhol. Takto vznikla ľudová operetka ,Vy krásne Tatry malebné'. Skúšobnú hru som previedol na Vrútkach dňa 15., 16., 30. 11. 1941. Nemohol som to nazvať premiérou, i keď vrútockí herci to zahrli veľmi krásne. Vrútočania nevedia oceniť premiéru a nevedia ani pripraviť premiéru. Premiéru oficiálnu som dal spevokolu Bradlan do Trnavy, kde odznela skutočne ako premiéra slávnostne 17. 1. 1942...'*²⁵

Kováčikovo tango *Vy krásne Tatry malebné* z rovnomennej operety patrí k 16 najúspešnejším slovenským tangám do roku 1939.²⁶

Piesne z Kováčikovej operety boli uvedené v programe Pestrý večierok 14. novembra 1942 v Martine, ktorý pripravil ženský odbor miestneho odboru Hlinkovej slovenskej ľudovej strany v Martine. Program režijne spracoval Rudolf Michaelli z martinského Slovenského spevokolu, výpravu mal František Kováčik-Podmagurský, baletné čísla pripravil Ľudovít Šípka a orchester viedol Matej Mohler. Scény z operety a pochod *Hor' sa, hor'!* predviedli Vrútočania Anna Bellová, Mária Nánašiová, Tibor Bogdan a J. Nánaši. Dychová hudba s Matejom Mohlerom uviedla kapelmajstrove skladby: slow-fox *Len jeden večer s Tebou*, fox *Ja ti niečo pošepkám* (spievala Anna Bellová), fox *V tom malom tichom hájičku...* a swing-fox *Ja ti neverím...* (spievala G. Hrdeková) a Mohlerov inštrumentálny pochod *Pozdrav z Turca* uviedla samostatne dychová hudba na záver programu. Okrem vokálnych a inštrumentálnych častí programu mali svoje zastúpenie tanečné čísla, ktoré pripravil učiteľ tanca Ľudovít Šípka.²⁷

V januári 1940 dirigoval Kováčik vo vrútockom Katolíckom kultúrnom dome spevohru *Pozor na vlak!* Viliama Kostku s účasťou libretistu Jarka Elena a v roku 1942 dirigoval spe-

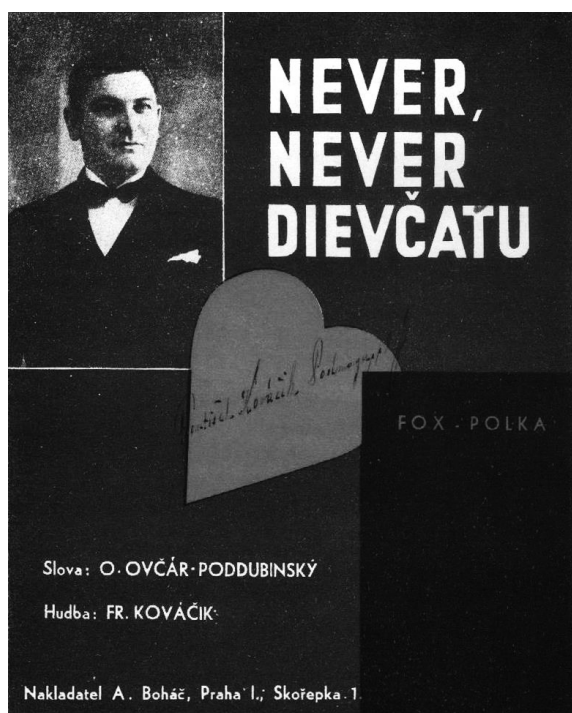
Obr. 5: Husľová trieda Františka Kováčika-Podmagurského (1938). Archív Juraja Ruttkaya vo Vrútkach

vohru *Amor šarapatí* na slová Jarka Elena. Vydavateľ Oldřich Trávníček v Žiline vydal v rokoch 1942 – 1943 druhú Kováčikovu operetu *Najkrajšia láska*, ktorá takisto pozostáva z 21 piesní. Ústrednou skladbou operety je pieseň *Hej, ten Hlohovec*. Z ďalších častí operety sa stali známe najmä *Predohra*, *Valčík*, song waltz *V твоjih očiach...*, foxtroty *Kto sa žení pre peniaze*, *Povedz že mi ty dievčatko*, *Ženy nemožno ignorovať* a *Trebárs som malý gazda*, swingy *Ty si mojím šťastím* a *Otvor mi srdiečko* (dueto), fox-polka *Pst, aby to nikto nepočul*, valčíky *Dám ti srdce, dám* (dueto) a *Raz milovať môžeme*, pochod *Do hôr, do hôr*, pieseň *Keď sa žitko kosiť bude* alebo pieseň *Za vodou, za vodou, za vodičkou*. Premiéra revuálnej operety sa konala v máji 1942 v Hlohovci. Vo Vrútkach bola uvedená v decembri 1943. Dielo dirigoval

autor. V rokoch 1942 – 1943 sa zo spomínanej operety často uvádzali fanfáry. Pochody z operety boli zaradené do vysielania Slovenského rozhlasu. Nasledovala opereta *Šepot paliem* s 23 piesňami a po roku 1945 nedokončené operety *V tieni hôr* a *Študentská láska*.²⁸

Kováčik bol zamestnaný ako elektrikár a neskôr ako úradník v podniku Československé štátne dráhy. Súčasne bol členom Zväzu slovenských skladateľov,²⁹ prispieval do časopisov *Hudobný život* a *Populár* a udržiaval kontakty s Eugenom Suchoňom. Zomrel v martinskej nemocnici, ale pochovaný je na vrútockom cintoríne.³⁰ Majoritná časť hudobnej pozostalosti, pozostávajúca z nôt, rukopisov a korešpondencie Kováčika-Podmagurského, sa nachádza v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine. Menšia časť pozostalosti sa nachádza v archíve Juraja Ruttkaya.³¹

Dielo Kováčika-Podmagurského obsahuje 271 skladieb, z toho opusom označených skladieb je 211. Ide najmä o piesne z operiet a samostatné piesňové kompozície, ako aj o skladby pre akordeón a gitaru, pochody a ouvertúry. Diela najčastejšie komponoval v štandardných malých a veľkých piesňových formách. Najznámejšie piesne sú *Ja mám srdce muzikantské*, *Život je krásny*, *V tej horičke*, *Sedmikrásky* a *Za vodou, za vodou, za vodičkou*. Kováčik písal tangá – *Keď prídem k vám*, *Hneď na prvý pohľad*, *Nesmúť za mnou*, *Pozri sa na hviezdíčku*, *Keď more usína*, foxtroty – *Kto sa žení pre peniaze*, *Každý muž*, *Čo je láska*, *Ženy nemožno ignorovať*, pochody – pochod Hlinkovej mládeže *Rodu slovenského som ja*, *Pochod modrej armády*, *Z úsmevu dýcha mier*, *Len vpred*, *Pochod milicionárov*, *Pochod pre mládež*, *Pochod záhradkárov*, *Pochod harmonikárov*,

Obr. 6: Titulný list prvého vydania fox-polky *Never, never dievčatu* Františka Kováčika-Podmagurského s originálnym podpisom autora (1937). Archív Juraja Ruttkaya vo Vrútkach

Obr. 7: Titulný list prvého vydania tanga *Vy krásne Tatry malebné* Františka Kováčika-Podmagurského (1939). Archív Juraja Ruttkaya vo Vrútkach

Pochod mieru, Pochodom rýmym, Vojenský pochod, Pochod československej mládeže, Pochod stavbárov, Oslava práce, pochodová pieseň družstevníkov Zajtrašok je náš, valčíky – Poďme šťastiu v ústrety, Dnes už viem, že máš kvety rád, polky – Trucovitá Amália, My jsme Lišáci, Do tretice, trávničky – Čo sa vlečie, neutečie, Vezie Jano fúru sena. Komponoval aj skladby pre deti a mládež – Ako krídla sokolíkov, My sme mládež veselá, Prázdniny, Mám tu aj gitaru, nezbedník, Rok je kolotoč, Detský pozdrav, Nestaraj sa mamička, Poranený mravček a príležitostné skladby z rôznych miest, kde komponoval – Na Oravskom zámku, Tu v Lietavskej Lúčke, V Trenčianskych Tepliciach, Cez Lietavskú Lúčku, Cez hory, cez doly..., Pod tou našou bučinou,³² Pod Tatrami biely dom, Krásne

Pohronie, V Pezinku pri vínku, Bratislava, Muránsky valčík, Hej, ten Hlohovec.

Kováčikove piesne vznikali na slová viacerých autorov, napr. Borisa Droppu, Otta Ivančana, Anny Ivanovej, Ota Kaušitzu, Jozefa Korčeka, Juraja Okoličányho, O. Ovčára-Poddubinského, Ľudovíta Petrovského, Vladimíra Pospíšila, Ľudovíta Váľku, Ľudovíta Vansu, Márie Vaňharkovej, medzi ktorými nachádzame aj mená Vrútočanov Štefana Daruľu-Čečinu, Mateja Zaťku, Jaroslava Kupčoka-Vrútockého, autora detskej rozprávkovej knihy *Janko Hraško vo svete*, Miloša Pikulíka a Ľudovíta Štassela.

Piesne Kováčika-Podmagurského vydala Matica slovenská v Martine, napr. pieseň *Never, never dievčatko*³³ alebo kantátu *Pieseň o veľkom priateľstve* (1953), ako aj súkromné i štátne vydavateľstvá v Prahe (Adolf Jirí Boháč), v Bratislave (Ján Stožický, Dusíkovo hudobné nakladateľstvo, Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, Slovenské hudobné vydavateľstvo, Štátne hudobné vydavateľstvo, vydavateľstvo Ľudovej umeleckej tvorivosti), v Trnave (František Urbánek), v Žiline (Oldřich Trávníček), v Martine (Ján Domko) a inde.³⁴ V roku 1971 pri príležitosti 60. výročia telesnej výchovy a športu v meste a pri príležitosti 50. výročia vrútockej Federovanej Robotníckej telocvičnej jednoty upravil, nacvičil a uviedol skladbu *Cvičenie s kladivami* pre federátov podľa hudobnej predlohy skladby zo spartakiády na Maninách z roku 1921. Skladbu uviedlo až 5 000 cvičencov! Jeho skladby inštrumentovali kapelmajstri vrútockej dychovej hudby Karel Makárius, Rudolf Pisárik a Vladimír Zachar. Prví menovaní inštrumentovali pochod *Len vpred*. Na gramofónových platniach značiek Esta a Ultraphon³⁵ vyšli Kováčikove skladby *Hoc' som malý gazda, Nájdem si ja muzikanta z ope-*

rety *Vy krásne Tatry malebné, Nesmúť za mnou, Pod tou našou bučinou, Vy krásne Tatry malebné* ako tango z rovnomennej operety a *Ženy nemožno ignorovať*.³⁶ V roku 1943 naspieval František Krištof Veselý swing *Ženy nemožno ignorovať* s orchestrom Slávu Emanu Nováčka. V roku 1944 Mária Smutná-Vlková nahrala tango *Nesmúť za mnou* s Orchestrom bratislavského rozhlasu s dirigentom Antonom Matschekom. V roku 1947 boli nahraté dve skladby: pieseň *Hoc' som malý gazda* v podaní Františka Krištofa Veselého s orchestrom a dirigentom Karlom Vackom a foxtrot *Nájdem si ja muzikanta* v podaní Viery Rackovej so zábavným orchestrom Jozefa Venclu.³⁷ V roku 1950 Viera Racková (1919 – 2006) so sprievodom tanečného (zábavného) orchestra s dirigentom Antonom Švecom nahrala ľudový fox *Pod tou našou bučinou*.³⁸ Niektoré diela boli nahrané na magnetofónových pásoch v rozhlasoch v Bratislave, Banskej Bystrici a Košiciach.

Súčastou profilu Kováčika-Podmagurského je veľmi početná korešpondencia v podobe 142 listov a pohľadníc uložených v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine a 4 listov v archíve Juraja Ruttkaya vo Vrútkach. Listy obsahujú korešpondenciu s hudobným teoretikom a pedagógom Jozefom Hýrošom z Ružomberka, s libretistami Jarkom Elenom-Kaiserom a Ľudovítom Váľkom, s vrútockou rodáčkou, profesorkou klavírnej hry na žilinskom Konzervatóriu Elenou Pittnerovou, rod. Leporisovou a inými.³⁹ Z 11. apríla 1943 sa zachoval list Ladislava Andrásyho z Bratislavy adresovaný Kováčikovi. Odosielateľ píše:

„Vážení pán Kováčik! Aby som dostal svojmu danému sľubu, pripojene Vám posielam výtlačok svojho nového šlágru. Trvalo to dosť dlho, kým uzrel svetlo božie, najmä tlač trvala dosť dlho, ale hlavná vec je, že je už tu. Prosím Vás, aby ste túto skladbu podľa možností propagovali na Vrútkach a na okolí. Taktiež by som Vás prosil o láskavé sdelenie adresy Jarka Elena, toho libretistu z Bratislavy, s ktorým by som rád vstúpil do spojenia. Nepoznám nikoho, kto by mi jeho adresu mohol udať, preto sa obraciam na Vás, v nádeji, že Vy ju snád' budete vedieť. Čo robí Vaša nová arabská opereta? Dokončíte ju čoskoro? Kedy bude premiéra? Očakávajúc Vašu lásk. odpoveď, ohľadom Elenovej adresy, čím skôr, ostávam s pozdravom Na stráž! Andrásy. P.S. Ak prídete do Bratislavy, nezabudnite ma vyhľadať. Budem Vám môcť všeličo zaujímavého rozprávať o istých pánoch.“⁴⁰

Robíte tanečnú zábavu...?
....potrebujete dobrú náladovú hudbu.

A túto Vám týmto ponúkame.

Je to hudba z lásky,

ktorá Vás iste uspokojí a pobaví.

Obsadenie od 6 až 14 mužov.

To je:

- klavír,
- husle,
- 2 harmoniky,
- kytara,
- viola,
- čelo,
- bass,
- klarinet,
- 3 saxofóny,
- trúbka,
- trubón a jazz.

Hráme podľa prania ľudovú i jazzovú hudbu so spevom.
Písomnú objednávku treba overiť pečiatkou spolku
a čitateľným podpisom funkcionára (jednatela).

V prípade potreby obráťte sa na adresu:

GÁBOR KONTŠEK	FRANTIŠEK KOVÁČIK
učiteľ	slov. hudobný skladateľ
Košťany n/Turcom.	Vrútky
	Príekopa 470.

„BRATISLAVA“ KNIHTLAČARNE V. DRUŽSTVO, VRÚTKY.

Obr. 8: Reklamný leták salónnej hudby Gábora Kontška a Františka Kováčika-Podmagurského (20. a 30. roky 20. storočia). Archív Juraja Ruttkaya vo Vrútkach

Kováčik udržiaval písomnou formou čulé styky s umelcami a hudobníkmi z Bratislavy a iných miest Slovenska.

Z množstva listov si priblížime korešpondenciu s Ľudovítom Válkom, ktorá pochádza z rokov 1949 – 1958 a dokumentuje intenzívny pracovný vzťah Kováčika s libretistom. V liste z 8. decembra 1949⁴¹ Válka píše Kováčikovi, že mu ako prílohu zasiela texty piesní *Raz milovať môžeme, Podíme šťastiu v ústrety, Evička a Cu – cu*. Válka nabádal skladateľa, aby ihneď zhudobnil skladbu *Moja loď*, pretože po úspešnej skladbe *Nesmúť za mnou* Kováčik napísal niekoľko skladieb, ktoré v Bratislave odložili ad acta. Pre skladbu *Moja loď* napísal Válka slovenský aj maďarský text. V liste z 5. januára 1950⁴² posíla libretista Kováčikovi text foxu *A hajómnak Kleopatra neve*. Válka žiadal Kováčika o dva klavírne výťahy tejto skladby – pre rozhlas v Budapešti a gramofónové závery a o ďalších 15 (!) odpisov pre spev, ktoré chcel poskytnúť tým najlepším cigánskym kapelám, ktoré sú v Pešti. Z 19. januára 1950⁴³ pochádza najkritickejší Váلكov list odoslaný Kováčikovi. Autor textu vyslovil veľa kritických poznámok k zhudobnenému textu vyššie spomínanej maďarskej piesne. Kováčik si zjavne nevedel poradiť so zhudobnením maďarského textu. Válka ho dôrazne požiadal o opravu niekoľkých slov i vetných spojení, pretože pieseň zamýšľal vydať len v Maďarsku. List zo 14. februára 1950⁴⁴ je veľmi stručný. Válka navrhuje v jednej piesni dve riešenia textu. V liste zo 17. marca 1950⁴⁵ Válka Kováčikovi píše:

„Škoda však, že si nebol ostatný raz na schôdzke skladateľov, tam by si počul, že by sa mali robiť čardáše s originál slovenskou hudbou, to že nemajú a potrebovali by to a samozrejme skoršie vydali...“

V liste z 15. decembra 1950⁴⁶ poslal spisovateľ Kováčikovi text pre fox *Nelez mi do kapusty*. V liste z 29. júna 1951⁴⁷ nabáda Válka skladateľa k zhudobneniu piesne *Za skalickými vrškami*. Libretista chcel pieseň zaslať Jankovi Blahovi, aby ju uviedol v rozhlase a nahral. Kováčikovi píše: „Text sa mu veľmi páči a súrne to potrebuje a vraj to čoskoro uvedie aj na zázazdoch, na ktoré sa chystá.“ Válka naliehal, aby Kováčik dokončil a poslal piesne *Budem ženou* a *Pieseň našich lesov* na nahratie do rozhlasu a na vydanie tlačou.

V liste z 11. septembra 1954⁴⁸ upovedomuje Válka Kováčika o tom, že do 1. októbra má do Zväzu československých skladateľov dodať nové skladby. Zároveň píše:

„Ak by si tam poslal fox Srdce sa mi rozskočí, tak to oprav tak, aby to znelo Láskou srdce poskočí, avšak inak na texte nič nemeň, lebo s inou zmenou by som nesúhlasil, ako to svojho času ktorýsi chcel ,troška slovíčkom pozmeniť“ len preto, aby sa na dobrej veci prikmotril.“

V liste z 15. novembra 1958⁴⁹ Válka písal o skladateľskej súťaži, na ktorú by mohol Kováčik prihlásiť ich spoločné skladby. Kováčikovi odporučil nahlásiť tangá *Túžim, Nečakaj viac, Kvety Tatier, Nikdy nie je človek starý, Na čo je mi kalendár* a fox *Posielam ti pozdrav z oblakov*. Válka sa vyjadril:

„S týmito piesňami by sme tam dobre obstáli, len na Tebe záleží, aby si vypnul všetky svaly a včas urobil hudbu, nakoľko termín už nie je dlhý. Ja Ťa prosím, aby si mi zaslal refrén tanga Túžim a celý text tanga Nečakaj viac, lebo som to dakde stratil a musím to napísať na čistopis a ešte upraviť u tanga Nečakaj viac. K tangu Túžim už mám verziu dobrú. Teda mi to urýchlene pošli. Verím, že s týmito piesňami budeme mať pekný úspech a dokážeš, že si Feroom Kováčikom a nie takým srbom, ako niektorí

iní, čo sa len chamtia s nejakou nepodarenou a často aj okopírovanou skladbou a pri tom si myslia, že zjedli Šalamúnove vajcia. Takých skladateľov bude viacej, tí však nám konkurovať nemôžu. Niektorí tam však budú mať pekné skladby...“

V poslednom liste z 20. apríla 1959⁵⁰ Válka oznamuje, že Melánia Olláryová na koncertom turné v Štúrove bude spievať niektoré skladby na Váľkove texty. Válka žiadal, aby Kováčik znovu opísal tango *Túžim*, pretože ho chce v mene oboch venovať Olláryovej. Konštatuje:

„... a ty dobre vieš, že ak ona to bude spievať, tak úspech je zaručený v celej republike, lebo robí turné aj do Čiech, kde spieva slovenské tanečné piesne. Nakoľko bude spievať aj pred maďarským obecnstvom, prosím Ťa pošli mi aj pomalý valčík Légy enyém, ktorý nemusíš odpisovať, lebo ho máš rozmnožený. Iste tomu bude rada a úspech je zaručený. Je tu ešte možnosť, že Olláryová maďarský pomalý valčík naspieva na zvukový pás v rozhlase v oddelení maďarskej tanečnej a zábavnej hudby.“

Z 22. decembra 1969 sa zachoval list Pavla Lamoša z Ružomberka:

„Vážený pán Kováčik! Prepáčte, že som tak smelý a obťažujem Vás, ale môj zať Jarko Lamoš, ktorý u Vás berie hodiny mi hovoril, že by ste sa ochotne pozreli na môj text, len aby som ho od neho poslal. Urobil som to teda. Keby ste sa na to pozreli, či by sa z toho dalo niečo, stvoriť. Či je to vôbec k niečomu, alebo to potrebuje nejaké úpravy odkážte prosím od Jarka. Za ochotu veľmi pekne ďakujem. Zároveň Vám a ct. rodinke prajem príjemné prežitie Vianoc a do Nového roku hodne zdravia, pokoja a tvorivých síl do Vašej ušľachtilej práce. Ostávam s pozdravom Lamoš Pavol.“⁵¹

List dokumentuje, že ešte v roku 1969 Kováčik súkromne vyučoval a posudzoval texty ako podklady k možným libretám.

Vo svojich písomne zaznamenaných spomienkových textoch *Beh života a vzdelanie* Kováčik uvádza:

„Ako vieme Slováci nemali nakladateľov, ani mecenášov, keď nám aj nejaké pesničky vyšli tlačou, bol to len malý spevný formát, s veľkými ťažkosťami 1 kus do roka. Sme na tom veľmi biedne ešte i dnes. Piesňami by sme zasypali celé Slovensko, tvorivú schopnosť máme, snáď viac a krajšiu ako iné národy, ale sme hatení, lebo nám ich nik nevydáva. Celé moje voľné chvíle som sa zaoberal s myšlienkou, ako orchestrový materiál rozmnožiť. Probuval som na linoleu, obálky som vyrábala vlastnoručne, dosť vkusné, na pamiatku mám aj linoleum rez odložený. Ďalej skúšal som hektografický, na blane, ale to sa mi nepáčilo. Konečne v lete v r. 1941 sa mi podarilo prísť na myšlienku, že na priesvitnom mastnom papieri tzv. Matrica, noty nakreslené môžem sťahovať do nekonečna, kedykoľvek, veľmi vkusne, čo je dôležité a môže sa previesť korektúra a má rôzne výhody. Presvieti sa na čierny ozalid. Teraz je to samozrejme žiaden vynález a predsa bola to ako bomba v Bratislave. Zapracoval som jedného kresliča nehudobníka k tomu a rozmnožil som si orchestrálny materiál k operete Vy krásne Tatry malebné a iné piesne. S krásnou a kvalitnou prácou prekvapil som nielen môjho nakladateľa, ktorého som už nemusel prosiť o malé vydanie, ale i páni autori ťažšej i zábavnej hudby boli nesmierne prekvapení. Po vysvetlení jednoduchého spôsobu boli nadšení. Týmto spôsobom som rozriešil ťažký problém slovenských autorov, praktizuje sa to v plnom prúde v Slov. rozhlase, len ja som zostal pozadu, lebo pri mojej ťažkej práci neni mi možné samému zdoľať.“

*No radosť je veľiká, lebo slovenská hudba aspoň čiastočne napreduje. Keby každý Slovák vedel, akými ťažkosťami príde do obehu slovenská pieseň, bol by pyšnejší na ne, iné by nespieval. Sme snáď najbohatší národ na ľudové melódie, máme hodne, vyše ako 10 000 piesní. Naši veľikáni zberatelia a skladatelia, napr. Andrej Halaša, Ľudovít Štúr, Karol Kuzmány, Jozef Gregor-Tajovský, Viliam Figuš-Bystrý a iní mŕtvi a živí, ktorým vďačíme za náš kultúrny a umelecký vývin a podľa ktorých sme uznaní za kultúrny národ slovenský.*⁵²

Uvedenie myšlienok autora považujeme za dôležité svedectvo, za vlastnú auto-reflexiu, za filozofiu vlastného hudobného i estetického myslenia, ako aj prínos do technológie rozmnožovania notových partitúr a hlasov.

Za prínos do slovenskej hudobnej kultúry bol Kováčik vyznamenaný viacerými cenami. Dňa 17. januára 1942 dostal vyznamenanie od spevokolu Bradlan v Trnave za operetu *Vy krásne Tatry malebné*, v roku 1942 bol za spomínanú operetu vyznamenaný spolkom Živena v Hlohovci, v roku 1943 získal taktiež od spolku Živena v Hlohovci ocenenie za operetu *Najkrajšia láska*, 14. januára 1959 získal ocenenie od Závodného klubu Hutník Kovohuty v Kropáčoch za operetu *Vy krásne Tatry malebné*, 1. júna 1969 získal ocenenie z Miestneho odboru Matice slovenskej v Kozárovciach za operetu *Vy krásne Tatry malebné*, 24. júna 1966 získal spolu s manželkou Vyznamenanie federátov Československej telovýchovy od Okresného výboru v Martine pri príležitosti 45. výročia Robotníckej telocvičnej jednoty, v júni 1969 mu Telovýchovná jednota Lokomotíva Vrútky udelila Pochvalné uznanie za úspešný rozvoj telovýchovného hnutia, 14. júna 1971 získal vo Vrútkach Vyznamenanie federátov pri príležitosti 50. výročia vzniku Federovanej Robotníckej telocvičnej jednoty. V roku 2002 Mestské zastupiteľstvo vo Vrútkach udelilo Kováčikovi-Podmagurskému Cenu mesta Vrútky in memoriam.⁵³

Sprítomňovanie a aktualizáciu tvorivých aktivít osobností v kontexte hudobnej kultúry regiónov považujeme za formu prezentácie špecifickej, v mnohých prípadoch obdivuhodnej a rozmanitej práce regionálnych umelcov v meniacich sa sociokultúrnych podmienkach 20. storočia. Význam predmetných tém vidíme nielen v opätovnom „zaľudňovaní“ bielych miest hudobnej historiografie, ale aj v akceptovaní paralelného, polycentrálneho vývoja s rôznou rýchlosťou, kvalitou a špecifickými vyjadrovacími sústavami v jednotlivých regiónoch a mestách, ako aj v hľadaní primeraného miesta a postavenia skladieb v živej hudobnej kultúre súčasnosti. Kováčikove skladby sa pravidelne uvádzajú v jeho rodisku, pre bližší výskum jeho osobnosti sú vzácné mnohé memoáre jeho spolupracovníkov a žiakov, ktoré boli publikované v regionálnom mesačníku Vrútočan, a v jeho dome žije nevesta Marta Kováčiková.

POZNÁMKY

¹ Kol.: *Biografický lexikón Slovenska V. Km – L*, heslo Kováčik František, s. 261.

² Riaditeľom Štátnej meštianskej školy v rokoch 1908 – 1918 bol Štefan Hrabussay (1869 – 1919). Školu okrem Kováčika v tom období navštevovala Ružena Haasová zo Sučian (1900 – 1968, alias Rose Delmar),

mezzosopranistka a sólistka operných scén v Bazileji a vo Filadelfii, riaditeľov syn Zoltán Hrabussay (1904 – 1976), právnik, archivár, hudobný kritik a historiograf.

³ Odborná učňovská škola vznikla v roku 1887/1888, keď bolo zavedené trojročné experimentálne vyučovanie. Povolanie

- z budapeštianskeho ministerstva školstva na riadny chod školy bolo vydané 17. 3. 1900. Podľa vrútockého vzoru mali byť zriadené podobné učňovské železničiar-
⁴ Prvý pohrebný podporujúci spolok vznikol v roku 1903 s podporou Frica Kafendu, študenta Konzervatória v Lipsku, a jeho otca Fridricha Kafendu, člena výboru rímskokatolíckej cirkevnej obce. Spolok nepretržite pôsobí dodnes a členstvo prekročilo hranicu 5 000 ľudí. Spolok spočiatku prosperoval, ale časom sa počet jeho členov začal znižovať. Mnohí členovia spolku neplatili povinné príspevky a stávali sa tzv. mŕtvymi členmi. Výbor združenia sa rozhodol zachrániť svoju inštitúciu pred finančným krachom tanečnou zábavou s predpokladaným ziskom. Jedného dňa sa teda objavili vo Vrútkach a v okolitých dedinách plagáty s textom: „*Pohrebné združenie Vrútky poriada 14. augusta (toho a toho roku) o tretej hodine poobede na Jedlovínach veľký tanečný bál. Hudba vlastná. Pozývame všetkých a osobitne milo uvítame všetkých našich mŕtvych členov.*“
⁵ Matej Mohler (14. 4. 1876, Németság [Segenthau], Rumunsko – 7. 2. 1957, Martin) bol skladateľom, dirigentom, kapelmajstrom, pedagógom hudby a inštruktorom dychových hudieb. Jeho dielo obsahuje pochody, tanečné piesne, džezové skladby, prvý komunistický pochod na slová Štefana Daruľu, skladby pre dychovú hudbu, napr. valčík *Spomienka Bucuresti*, *Pošta v lese* pre dve sólové krídlovky, zmes slovenských ľudových piesní *Pozdrav z Turca*, *V tanečnom kroku*, *Modrá armáda*, *Slovenský pochod*, *Zvuky Turca*, slow-fox *Len jeden večer s tebou* na slová Eugena Eremiáša a i. Skladby mu vyšli u Jana Stožického v Prahe (tango *Márne čakám*; 1939), u Jána Domku v Martine (tango *Hviezdička najmilšia*; 1941, swing-fox *Ja ti neverím*; fox *Ja ti niečo pošepkám*; valčík *V tom malom tichom hájičku*; tango *Tys' šťastie, o ktorom snívam*; 1942) a Dusíkovom hudobnom nakladateľstve v Bratislave (*Najkrajší valčík*; 1941 a 1942), niektoré boli nahrané na gramofónových platniach, napr. *Najkrajší valčík*, *Viem, že ma šuhaj rád nemáš*.
⁶ Zemský ženijný pluk č. 4 účinkoval v Bratislave od 22. 10. 1920 do 24. 9. 1938.
⁷ Kováčikov žiak Ján Tomka, absolvent Konzervatória v Žiline, vyučoval v Základnej umeleckej škole v Martine hru na zobcovú a priečnej flaute.
⁸ Propagačný leták. Bratstvo Vrútky. Bez vročenia. Leták sa nachádza v archíve Juraja Ruttkaya. V roku 1935 počas plesovej sezóny na podujatí s voľbou Miss Vrútky 1935 účinkoval vo Vrútkach Jazz-Band.
⁹ Od roku 1946 pôsobil v Sokolovni swingový orchester Ľudovíta Štassela. Ľudovít Štassel (15. 3. 1923, Vrútky – 14. 6. 2002, Marianka) bol hudobný skladateľ, redaktor, hudobný dramaturg, textár a dirigent. Používal pseudonym Ivo Martin. Absolvoval Vysokú školu obchodnú v Bratislave (1944 – 1948), súkromne študoval kompozíciu u Jána Zimmera. Pôsobil ako redaktor hudobnín vo vydavateľstve Osveta Martin (1953 – 1959), redaktor Štátneho hudobného vydavateľstva a Slovenského vydavateľstva krásnej literatúry v Bratislave (1959 – 1969), pracoval v gramofónovej edícii Supraphon a Opus (1969 – 1972), šéfdramaturg zábavných programov Slovkoncertu (od 1972). Viedol desaťčlenný swingový orchester vo Vrútkach. Bol dirigentom Veľkého tanečného orchestra Závodného klubu Stalinovec v Martine (1954 – 1959), s ktorým otvoril prvú celoslovenskú súťaž Ľudovej umeleckej tvorivosti v kategórii tanečných orchestrov v Holíči (17. 8. 1957). Je autorom vyše 200 tanečných piesní, viac ako 100 orchestrálnych a scénických skladieb (*Pozdrav do Moskvy*, *Reminiscencia*, *Hej, Limbal*, *Elégia*, *Bez teba som ako loď*, *Daždivý deň*, *Ľahký refrén* pre klavírne trio a orchester, *Náhodou viem*, *Vráť sa* pre ústnu harmoniku a orchester), autorom tanga *Ostrový jari* (napísal ako 14-ročný vo Vrútkach), filmovej hudby *Útek zo zlatej krajiny*, slow-beatových skladieb a foxtrotov *Bez teba som ako loď*, *Dobre sa maj, milá*, *Hudba, rytmus a ja*, *Mnou sa nechaj viesť*, *Dobrá noc, vám* (1960), *Láska je sladká*, *Len blázon verí*, *Mám rada rytmus*, *Pískavé blues*, *Ráno nad riekou*, *Daždivý deň*, *Pesnička z predmestia* (1971), *Rozsvieť môj dom*, *Šťastné a veselé*, *To jar prišla k nám*, *Na to chuť nemám*, *Na vine je mama*, *Ty si ten pravý*, *Rada pre zamračených*, *Buď milá a mlč*, *Domov*, *Podivné sny* a i., šansónov *Kúpte si snežienky*, *Dlho som hľadal*, *Song o mŕtvom z Kyjeva*, vianočné piesne *Šťastné a veselé*, bluesovej skladby *Bratislavské blues*, detských muzikálov *Maškrtníci* (1977) a *Kotrmelce* (1979).
¹⁰ Hudobný pedagóg, dirigent a koncertný majster Aladár Karvay (15. 7. 1916, Galanta – 25. 7. 1999, Vrútky) získal hudobné vzdelanie v spolkových kapelách. Účinkoval v salónnych hudbách a kapelách v Prahe, Bratislave, Nitre, Oravskom Podzámku,

- Ružomberku, Banskej Bystrici, Čadci, Turčianskych Tepliciach, Martine a vo Vrútkach. Pôsobil ako koncertný umelec organizovaný Hudobnou komorou v Bratislave, bol členom Symfonického orchestra mesta Žiliny, koncertným majstrom Orchestra Armádneho divadla v Martine (1953 – 1963), zároveň koncertným majstrom malého Symfonického orchestra Domu odborov v Martine. V dychovej hudbe Československých štátnych dráh vo Vrútkach vypomáhal v hre na saxofón. Založil a viedol Ľudový súbor pri Závodnom klube Revolučného odborového hnutia Turčianskych strojární v Martine, viedol hudobné kurzy pri Dome kultúry Turčianskych strojární v Martine. Pedagogicky pôsobil v Hudobnej škole, Základnej hudobnej škole a Ľudovej škole umenia v Martine (1952 – 1987).
- ¹¹ Dňa 10. 3. 1937 vyšla v Prahe skladba *Spievaj mi vetričku*.
- ¹² Tango *Vy krásne Tatry malebné* v úprave Vladimíra Zachara pre dychový orchester a spev je v repertoári dychovej hudby Turčianka z Martina. Vladimír Zachar (7. 3. 1933, Turčianske Kľačany – 2. 5. 2014, Turčianske Kľačany) bol kapelmajster dychových hudieb, spevák, hudobný skladateľ, aranžér a textár. Pôvodným zamestnaním technológ a projektant v ZŤS v Martine. Pôsobil v dychovej hudbe Turčianka v Martine (1972 – 2013; od 1999 ako kapelmajster). Absolvoval kurzy harmónie, inštrumentácie a dirigovania. S martinskou dychovou hudbou podnikol koncertné a festivalové vystúpenia v Holandsku, Maďarsku, Nemecku a Poľsku. V autorskom zväze má registrovaných okolo 20 skladieb, popularitu si získala polka *Tá Turčianska záhradka*. Bol manažérom a organizátorom Martinského hudobného leta. Vyše 60 rokov účinkoval v hudobnej skupine Rytmus.
- ¹³ Miloš Pikulík pôsobil ako železničiar, hasičský veliteľ, režisér, textár a člen spolkov. Pracoval v Dielnach Československých štátnych dráh vo Vrútkach, bol veliteľom dielenského hasičského zboru, hercom v ochotníckych divadelných spolkoch a režisérom divadelného súboru Dobrovoľného hasičského zboru. Autor libreta operety *Vy krásne Tatry malebné* (1938), autor textov ku skladbe *Letí strela z Bratislavy* pre orchester a k tangu *Ty, ruža, vieš* a i. Libreto operety *Vy krásne Tatry malebné* vydala Urbánkova divadelná knižnica v Trnave ako XXVIII. zväzok.
- ¹⁴ Ján Pavlík (16. 5. 1902, Vrútky – 11. 9. 1991, Vrútky) účinkoval ako železničiar, ochotnícky herec, režisér a dokumentarista ochotníckeho divadla. Pôsobil ako železničný úradník v Dielnach Cisársko-kráľovskej privilegovanej Košicko-bohumínskej železnice a Československých štátnych dráh vo Vrútkach a ako pracovník Riaditeľstva štátnych železníc v Košiciach. Bol režisérom a hercom v ochotníckych divadelných súboroch vo Vrútkach (1923 – 1971), v spolkoch Orol (1923 – 1936), Spolku Katolíckeho kultúrneho domu (1937 – 1943), Červenom kútiku Československých štátnych dráh (1951 – 1953), Závodnom klube železničiarov (1954 – 1971), Dobrovoľnom hasičskom zbore a i. Spoluzakladateľ Katolíckeho kultúrneho domu a Záborského večerov vo Vrútkach, organizátor estrád a predstavení pre deti a mládež. Pre slovenskú kultúru vychoval hercov Tibora Bogdana a Františka Zvaríka. Režiroval 71 hier. Zdokumentoval vrútocké ochotnícke divadelníctvo po roku 1918. Je spoluautorom publikácie Vrútocké ochotnícke divadlo 1918 – 1998 (2000). Získal Čestné uznanie a Pamätný list Zväzu divadelných ochotníkov na Slovensku (1989) a Cenu mesta Vrútky in memoriam (1999).
- ¹⁵ HANA JÍKOVÁ, Janka: *Lesk vrútockých operiet*. Dostupné na: <http://nasturiec.sme.sk/c/1576226/lesk-vrutockych-operiet.html>.
- ¹⁶ Anna Bellová (2. 7. 1922, Vrútky – 9. 4. 1997, Bratislava) pôsobila ako speváčka, ochotnícka herečka a členka spolkov. Bola členkou rímskokatolíckeho cirkevného spevokolu a divadelných súborov vo Vrútkach, neskôr bola speváčkou ľudových piesní v Slovenskom rozhlase v Bratislave a do roku 1995 spievala v tzv. Modrom kostolíku v Bratislave. B. m. 1997. Anna Bellová 1922 – 1997. In: *Vrútočan*, roč. 8, 1997, č. 5, s. 17.
- ¹⁷ HANA JÍKOVÁ, Janka: *Lesk vrútockých operiet*. Dostupné na: <http://nasturiec.sme.sk/c/1576226/lesk-vrutockych-operiet.html>.
- ¹⁸ HANA JÍKOVÁ, Janka: *Lesk vrútockých operiet*. Dostupné na: <http://nasturiec.sme.sk/c/1576226/lesk-vrutockych-operiet.html>.
- ¹⁹ TUKOVÁ, Bibiana: František Kováčík Podmargurský. In: *Vrútočan*, roč. 7, 1996, č. 9, s. 9. Postupne operetu uviedli v Banskej Bystrici, Banskej Štiavnici, Bojniciach, Bratislave, Brezne, Diviakoch, Dubnici nad Váhom, Dunajskej Strede, Gelnici, Hlohovci, Jelšave, Kozárovciach, Kremnici, Krompachoch, Liptovskom Hrádku, Michalovciach, Nitre, Novej Bani, Partizánskom, Poltári, Poprade,

- Považskej Bystrici, Prešove, Prievidzi, Ružomberku, Seredi, Spišskej Belej, Spišskej Novej Vsi, Spišskom Podhradí, Starej Ľubovni, Strážskom, Stupave, Topoľčanoch, Trenčíne, Trstenej, Turčianskych Tepliciach, Vyšných Hágoch, Zlatých Moravciach a inde.
- ²⁰ Stručný popis významnejších diel napísal F. Kováčik-Podmagurský, strojopis, 6. 3. 1947. Literárny archív Slovenskej národnej knižnice v Martine. Fond František Kováčik-Podmagurský, signatúra A CLXXVI.
- ²¹ Obe tangá – *Nesmúť sa mnou* a *Vy krásne Tatry malebné* vyšli tlačou v roku 1965. KAUŠITZ, Oto (ed.): *Od Dity po Marínu II. Album tanečných piesní pre spev a klavír*. Praha – Bratislava: Panton, 1965, s. 6 – 7, 14 – 15. Tango *Nesmúť sa mnou* vyšlo už roku 1962 v antológii Dobrý rytmus 9. v Štátnom hudobnom vydavateľstve.
- ²² Stručný popis významnejších diel napísal F. Kováčik-Podmagurský, pozri pozn. 20.
- ²³ Literárny archív Slovenskej národnej knižnice v Martine. Fond František Kováčik-Podmagurský, signatúra A CLXXVI.
- ²⁴ Stručný popis významnejších diel napísal F. Kováčik-Podmagurský, pozri pozn. 20.
- ²⁵ KOVÁČIK-PODMAGURSKÝ, František: *Ako vznikla ľudová operetka „Vy krásne Tatry malebné“*. Programový bulletin k premiére operety v Závodnom klube Hutník v Krompachoch 14. a 15. februára 1959. V období priprav premiéry sa vo Vrútkach realizovali premiéry operety organistu, dirigenta a skladateľa Jána Leporisa, otca klaviristky Eleny Pittnerovej-Leporisovej, pôsobiacej na Konzervatóriu v Žiline a v nemeckom Stuttgarte.
- ²⁶ WASSERBERGER, Igor: O ankete. In: *Slovenská hudba*, roč. 7, 1963, č. 6, s. 184.
- ²⁷ Propagačný leták s programom vydal Kníhtlačiarsky účastinársky spolok Martin pod číslom 2243/42. Archív Juraja Ruttkaya vo Vrútkach.
- ²⁸ Operety *Vy krásne Tatry malebné*, *Najkrajšia láska* a *Šepot paliem* nachádzame i v prehľade vývoja slovenskej operetnej tvorby. URSÍNYOVÁ, Terézia: *Marginálie k vývoju hudobno-zábavného divadla na Slovensku*. In: GRUN, Bernard (ed.): *Dejiny operety*. Bratislava: Opus, 1981, s. 507.
- ²⁹ Kováčik-Podmagurský je zaradený do *Československého hudobného slovníka osob a inštitúcií* (eds. Gracián Černušák, Bohumír Štědroň, Zdenko Nováček), I. diel. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963, s. 720.
- ³⁰ ERTL, Dušan: *Prechádzka po vrútockom cintoríne*. Vrútky: Mesto Vrútky, 2005, s. 19 – 20, heslo Kováčik-Podmagurský František. Ertl uvádza nesprávne údaje prevzaté zo Slovenského biografického slovníka, podľa ktorého Kováčik-Podmagurský bol od roku 1951 súkromným učiteľom hudby. Kováčik-Podmagurský súkromne vyučoval hru na husliach už od roku 1928. Taktiež nesúhlasíme s uvedením roku 1939 ako roku predpremiéry operety *Vy krásne Tatry malebné*. V tomto období len vznikali jednotlivé piesne (tangá, foxtroty...) operety. Opereta bola dokončená v roku 1941. Ertl uvádza, že v roku 1942 vzniklo tango *Nesmúť sa mnou*. Tango vzniklo ako súčasť operety *Vy krásne Tatry malebné* a existovalo už na jeseň roku 1941.
- ³¹ V Akvizičnom súpise Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice v Martine pod signatúrou A CLXXVI/1 sa nachádza hudobná pozostalosť Kováčika-Podmagurského, v ktorej je uložená korešpondencia, rukopisy skladieb, tlačie skladieb a iné jednotky. Časť pozostalosti (fotografie, programy, tlačené noty, rukopisy a korešpondencia) sa nachádza v archíve Juraja Ruttkaya vo Vrútkach. Rukopisné a tlačené diela Kováčika-Podmagurského, ktoré sú v archíve Juraja Ruttkaya, boli pôvodne súčasťou archívu hudobníka a akordeonistu Jozefa Hrádockého. Z rukopisných diel označených pečiatkou „Hudba: FR. KOVÁČIK-PODMAGURSKÝ“ sú to skladby: *Prázdniny* – detská pieseň pre spev a klavír a pochod čsl. mládeže *Ako kídle sokolíkov smelých* pre spev a klavír; strojopisom písané texty so skladateľovými korektúrami: *Pochod čsl. mládeže*, polka *Keď sa stratia biele pláne* a detský pochod *Prázdniny*; tlačou vydané jednotky: opereta *Vy krásne Tatry malebné* a opereta *Najkrajšia láska*. M. Z.: *Sedemdesiatiny skladateľa*. In: *Život Turca*, roč. 13, 1972, č. 41, 10. 10. 1972. MARČIŠ, Ján: Čo si spievali ešte starí otcovia. In: *Matičné čítanie*, roč. 5, 1972, č. 21, s. 4, 16. 10. 1972. Kováčik-Podmagurský je zaradený v personálnej bibliografii. PATÚŠOVÁ, Irena (ed.): 1998, s. 40. Kováčik je zaradený i medzi osobnosťami mesta Martin. MAŤOVČÍK, Augustín – PARENÍČKA, Pavol – ĎURIŠKA, Zdenko: *Lexikón osobností mesta Martin*. Heslo Kováčik František. Martin: Osveta, 2006, s. 137.
- ³² Ľudový fox *Pod tou našou bučinou* vyšiel v Slovenskom hudobnom vydavateľstve v Bratislave v roku 1950 a 1951. V roku 1951 vyšiel v tom istom vydavateľstve aj Kováčikov vojenský pochod *Pochodom ráznym*.

- ³³ Pôvodne bola pieseň vydaná tlačou A. Boháča v Prahe v roku 1937 ako fox-polka s názvom *Never, never dievčatu*. Pozri Obr. 6.
- ³⁴ Z ďalších vydaných skladieb možno uviesť diela *Prečo mi unikáš* a *Pri starej kasárni*, ktoré vyšli v časopise pre súbory a krúžky ĽUT – Malý repertoár č. 7 v roku 1968, alebo skladba *Hviezdny prach*, ktorá vyšla v časopise pre súbory a krúžky ĽUT – Malý repertoár č. 8 v roku 1968.
- ³⁵ Platňa s piesňou *Vy krásne Tatry malebné* dostala zlatý zubkovitý pás.
- ³⁶ JANUŠKA, Ľudovít: *Slovenská diskografia*. Martin: Matica slovenská, 1959, s. 67 – 68.
- ³⁷ Foxtrot *Nájdem si ja muzikanta* bol vydaný na platni Esta pod číslom 50054 a neskôr v reedícii značky Supraphon.
- ³⁸ Na webovej stránke youtube sa ľudový fox *Pod tou našou bučinou* nachádza s názvom *Pod našou bučinou*. Skladba bola nahratá na platni značky Esta pod číslom 51952 – M.
- ³⁹ Väčšia časť korešpondencie je uložená v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine, signatúra A CLXXVI. V archíve Juraja Ruttkaya sa nachádzajú listy od Ladislava Andrásyho z Bratislavy z 11. 4. 1943, Jarmily Vítkovej z Bratislavy z 21. 11. 1951, Ľudovíta Váľku z Hurbanova z 20. 4. 1959 a Pavla Lamoša z Ružomberka z 22. 12. 1969.
- ⁴⁰ List napísaný 11. 4. 1943 v Bratislave sa nachádza v archíve Juraja Ruttkaya.
- ⁴¹ List napísaný 8. 12. 1949 v Hurbanove sa nachádza v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine. Fond František Kováčik-Podmagurský, signatúra A CLXXVI.
- ⁴² List napísaný 5. 1. 1950 v Hurbanove sa nachádza v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine. Fond František Kováčik-Podmagurský, signatúra A CLXXVI.
- ⁴³ List napísaný 19. 1. 1950 v Hurbanove sa nachádza v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine. Fond František Kováčik-Podmagurský, signatúra A CLXXVI.
- ⁴⁴ List napísaný 14. 2. 1950 v Hurbanove sa nachádza v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine. Fond František Kováčik-Podmagurský, signatúra A CLXXVI.
- ⁴⁵ List napísaný 17. 3. 1950 v Hurbanove sa nachádza v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine. Fond František Kováčik-Podmagurský, signatúra A CLXXVI.
- ⁴⁶ List napísaný 15. 12. 1950 v Hurbanove sa nachádza v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine. Fond František Kováčik-Podmagurský, signatúra A CLXXVI.
- ⁴⁷ List napísaný 29. 6. 1951 v Hurbanove sa nachádza v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine. Fond František Kováčik-Podmagurský, signatúra A CLXXVI.
- ⁴⁸ List napísaný 11. 9. 1954 v Hurbanove sa nachádza v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine. Fond František Kováčik-Podmagurský, signatúra A CLXXVI.
- ⁴⁹ List napísaný 15. 11. 1958 v Hurbanove sa nachádza v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine. Fond František Kováčik-Podmagurský, signatúra A CLXXVI.
- ⁵⁰ List napísaný 20. 4. 1959 v Hurbanove sa nachádza v archíve Juraja Ruttkaya vo Vrútkach.
- ⁵¹ List napísaný 22. 12. 1969 v Ružomberku sa nachádza v archíve Juraja Ruttkaya vo Vrútkach.
- ⁵² *Beh života a vzdelanie*. Strojopis Františka Kováčika-Podmagurského. Nedatované. Literárny archív Slovenskej národnej knižnice v Martine. Fond František Kováčik-Podmagurský, signatúra A CLXXVI.
- ⁵³ ERTL, Dušan: *Lexikón vrútockých osobností*. Heslo Kováčik-Podmagurský František. Žilina: Knižné centrum, 2005, s. 45 – 46. V roku 2006 vydala Agentúra AP projekt profilové CD s názvom *Vám, jedine Vám...* so slovenskými operetnými melódiami, evergreenmi a šlágrami. V podaní tenoristu Ivana Ožváta a inštrumentalistov Igora Bázlika (klavír, klávesy) a Tomáša Rédeya (sláčky, gitara) sa medzi 17 skladbami Dušana Pálku, Gejzu Dusíka, Tibora Šeba-Martinského, Jozefa Franka-Zemplínskeho, Zdenka Cóna, Tibora Lengyela (Ctibora Lenského) a Alexandra Aranyosa nachádza i skladba *Vy krásne Tatry malebné* z rovnomennej operety Františka Kováčika-Podmagurského.

LITERATÚRA

BAKOŠ, Ján: *Periféria a symbolický skok (úvahy o teórii dejín umenia a kultúrnej histórii)*. Bratislava: Kalligram, 2000.

ELSCHEKOVÁ, Alice: Urbánne a rurálne aspekty v etnologickom a etnomuzikologickom výskume. In: *Slovenská hudba*, roč. 29, 2003, č. 3 – 4, s. 317 – 352.

- ERTL, Dušan: *Lexikón vrútockých osobností*. Žilina: Knižné centrum, 2005.
- ERTL, Dušan: *Prechádzka po vrútockom cintoríne*. Vrútky: Mesto Vrútky, 2005.
- GAŽOVÁ, Viera: Regionálna kultúra ako teoretický problém. In: *Spektrum K*, roč. 1, 1997, č. 1, s. 2 – 3.
- HANAJÍKOVÁ, Janka: *Lesk vrútockých operiet*. Dostupné na: <http://nasturiec.sme.sk/c/1576226/lesk-vrutockych-operiet.html>.
- HRČKOVÁ, Nada: *Tradícia, modernosť a slovenská hudobná kultúra 1918 – 1948*. Bratislava: Litera, 1996.
- JANUŠKA, Ľudovít: *Slovenská diskografia*. Martin: Matica slovenská, 1959.
- KAUŠITZ, Oto. (ed.): *Od Dity po Marínu II. Album tanečných piesní pre spev a klavír*. Praha – Bratislava: Panton, 1965, s. 6 – 7, 14 – 15.
- Kolektív autorov: *Biografický lexikón Slovenska V. Km – L*. Heslo: Kováčik František. Martin: Slovenská národná knižnica, 2013.
- KOVÁČIK-PODMAGURSKÝ, František: *Ako vznikla ľudová operetka „Vy krásne Tatry malebné“*. Programový bulletin k premiére operety v Závodnom klube Hutník v Krompachoch 14. a 15. 2. 1959.
- MARČIŠ, Ján: Čo si spievali ešte starí otcovia. In: *Matičné čítanie*, roč. 5, 1972, č. 21, s. 4, 16. 10. 1972.
- MAŤOVČÍK, Augustín – PARENÍČKA, Pavol – ĎURIŠKA, Zdenko: *Lexikón osobností mesta Martin*. Martin: Osveta, 2006.
- PATÚŠOVÁ, Irena. (ed.): *Osobnosti Vrútok. Personálna bibliografia*. Vrútky: Kultúrne centrum, 1998.
- RUTTKAY, Juraj: *Metamorfózy hudobnej kultúry vo Vrútkach 1*. Žilina: Žilinská univerzita, 2008.
- RUTTKAY, Juraj: *Metamorfózy hudobnej kultúry vo Vrútkach 2*. Žilina: Žilinská univerzita, 2010.
- TUKOVÁ, Bibiana: František Kováčik Podmagurský. In: *Vrútočan*, roč. 7, 1996, č. 9, s. 9.
- URSÍNYOVÁ, Terézia: Marginálie k vývoju hudobno-zábavného divadla na Slovensku. In: GRUN, Bernard (ed.): *Dejiny operety*. Bratislava: Opus, 1981.
- WASSERBERGER, Igor: O ankete. In: *Slovenská hudba*, roč. 7, 1963, č. 6, s. 184.

PRAMENE

Literárny archív Slovenskej národnej knižnice v Martine.
Archív Juraja Ruttkaya vo Vrútkach.